

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Mojca GRLJ

**OCENA MOŽNOSTI ZA RAZVOJ SOCIALNIH
STORITEV KOT DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA
KMETIJAH NA OBMOČJU ILIRSKE BISTRICE**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2009

UNIVERZAV LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Mojca GRLJ

**OCENA MOŽNOSTI ZA RAZVOJ SOCIALNIH STORITEV KOT
DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJAH NA OBMOČJU ILIRSKE
BISTRICE**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**FEASIBILITY STUDY ON THE DEVELOPMENT OF SOCIAL
SERVICES AS A SUPPLEMENTARY ON FARM ACTIVITY IN THE
AREA OF THE ADMINISTRATIVE UNIT ILIRSKA BISTRICA**

GRADUATION THESIS
Higher Professional studies

Ljubljana, 2009

Diplomsko delo je bilo opravljeno na Biotehniški fakulteti, Oddelku za agronomijo, Katedri agrarno ekonomiko, ruralno sociologijo in razvoj podeželja.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Katjo Vadnal.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: akademik prof. dr. Ivan Kreft
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Katja Vadnal
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: doc. dr. Majda Černič Istenič
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem besedilu na spletni strani Digitalne knjižnice na Biotehniški fakulteti. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Mojca GRLJ

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Vs
- DK UDK 631.115:364.622-785.4:63 (497.4/ Ilirska Bistrica) (043.2)
- KG socialne storitve/dopolnilne dejavnosti/kmetiji/osebe z motnjo v duševnem razvoju/
občina Ilirska Bistrica
- KK AGRIS E50/E80
- AV GRLJ, Mojca
- SA VADNAL Katja (mentor)
- KZ SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
- ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
- LI 2009
- IN OCENA MOŽNOSTI ZA RAZVOJ SOCIALNIH STORITEV KOT DOPOLNILNE
DEJAVNOSTI NA KMETIJAH NA OBMOČJU ILIRSKE BISTRICE
- TD Diplomsko delo (Visokošolski strokovni študij)
- OP IX, 32, [8] str., 37pregl., 1 sl., 1 pril., 7 vir.
- IJ sl
- JI sl/en
- AI Vse več kmetov se srečuje z veliko stopnjo brezposelnosti, podoben problem pa imajo tudi osebe s posebnimi potrebami, saj težko najdejo sebi in svojim zmožnostim primerno delo. Zato je bil naš cilj ugotoviti, kakšne so možnosti popestritve in dopolnitve ponudbe socialnih storitev za potrebe oseb z motnjo v duševnem razvoju na kmetiji kot dopolnilne dejavnosti. Uvedba takšne vrste dopolnilne dejavnosti bi bistveno zmanjšala stopnjo brezposelnosti na kmetijah in zagotovila dodaten vir zaslužka. Da bi ugotovili, kakšna je pripravljenosti kmetov za tovrstno dopolnilno dejavnost, smo anketirali 28 kmetij. Na podlagi anket smo ugotovili, da kmetije v občini Ilirska Bistrica lahko ponudijo veliko ustreznih aktivnosti osebam z motnjo v duševnem razvoju. Vendar smo tudi ugotovili, da je kmete še vedno strah pred osebami z duševno motnjo v razvoju, obenem pa tudi strah pred preveliko investicijo in prestrogo zakonodajo.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- DN Vs
- DC UDC 631.115:364.622-785.4:63 (497.4/ Ilirska Bistrica) (043.2)
- CX Social services/supplementary activities/farms/persons with disturbance in mental development/community of Ilirska Bistrica
- CC AGRIS E50/E80
- AU GRLJ, Mojca
- AA VADNAL Katja (supervisor)
- PP SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
- PY 2009
- TI FEASIBILITY STUDY ON THE DEVELOPMENT OF SOCIAL SERVICES AS A SUPPLEMENTARY ON FARM ACTIVITY IN THE AREA OF THE ADMINISTRATIVE UNIT ILIRSKA BISTRICA
- DT Graduation Thesis (Higher professional studies)
- NO IX, 32; [8] p., 37., tab., 1 fig., 1 ann., 7 ref.
- LA sl
- AL sl/en
- AB Every day more and more farmers confront with a high rate of unemployment. People with special needs also have similar problems since they have many difficulties in finding them a suitable work. The aim of this thesis is to find out what are the options when it comes to new possibilities and new offers for carrying out social services for the needs of mentally disabled on a farm as a supplementary activity. The introduction of such a supplementary activity would definitely decrease the rate of unemployment on farms and bring another source of income. To find out what the readiness of the farmers is a questionnaire was carried out on 28 farms. The results of the survey showed that the farms in Ilirska Bistrica area can offer a lot of suitable activities in terms of mentally disabled people's goals. But, it also showed that among the farmers the fear towards mentally disabled, too big investments and strict legislation in general still exist.

KAZALO VSEBINE

	Ključna dokumentacijska informacija	III
	Key words documentation	IV
	Kazalo vsebine	V
	Kazalo preglednic	VII
	Kazalo prilog	XI
	Kazalo slik	X
1	UVOD	1
2	PREGLED OBJAV	2
2.1	PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV O PRIPRAVLJENOSTI SLOVENSКИH KMETOV ZA IZVAJANJE SOCIALNIH STORITEV ZA OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU KOT DOPOLNILNE DEJAVNOSTI	2
2.2	TERAPEVTSKA KMETIJA	2
2.3	OBČINA ILIRSKA BISTRICA	4
2.3.1	Splošna predstavitev	4
2.3.2	Socialne značilnosti območja	4
2.3.2.1	Prebivalstvo	4
2.3.2.2	Izobrazbena struktura	5
2.3.2.3	Gospodarstvo	5
2.3.2.4	Kmetijska dejavnost	6
3	MATERIALI IN METODE DE LA	8
3.3	ANKENTIRANJE KMETIJ	8
3.3.1	Izbor kmetij	8
3.3.2	Metoda ankete	8
3.4	INTERVJUJI	9
3.4.1	Metoda intervjuja	9
3.4.1.1	Intervju z direktorico Varstveno delovnega centra (VDC) - enota Il. Bistrica	9

4	REZULTATI	10
4.3	OSNOVNE ZNAČILNOSTI KMETIJSTVA V OBČINI IL. BISTRICA	10
4.2	INTERVJUJI	25
4.2.2	Pogovor s s svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti	27
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	28
5.3	RAZPRAVA	28
5.4	SKLEPI	30
6	POVZETEK	31
7	VIRI	32
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Osnovni podatki o občini Ilirska Bistrica.....	4
Preglednica 2: Naravno gibanje prebivalstva po spolu za leto 2006 v Sloveniji in občini Ilirska Bistrica	5
Preglednica 3: Prebivalstvo, staro 15 let ali več let, po izobrazbi, v letu 2002 v občini Ilirska Bistrica	5
Preglednica 4: Družinske kmetije po KZU, ekonomskem obsegu in delovni sili po statističnih regijah	6
Preglednica 5: Anketirani po pripravljenosti, da bi medse sprejeti oziroma vključili v življenje in delo na svoji kmetiji osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica , 2006/2007.	10
Preglednica 6: Anketirani po pomembnosti stopnje motnje osebe, ki bi jo sprejeli in vključili v življenje in delo na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	10
Preglednica 7: Ocena oblik vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji, ki bi bila zanimiva za kmete v Sloveniji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	11
Preglednica 8: Ocena verjetnosti, da bi na kmetiji osebi z motnjo v duševnem razvoju omogočil občasno preživljanje prostega časa in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	11
Preglednica 9: Ocena verjetnosti da bi na kmetiji osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo dnevno varstvo in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	12
Preglednica 10: Ocena verjetnosti, da bi na kmetiji osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo redno zaposlitev pod posebnimi pogoji in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	12
Preglednica 11: Ocena verjetnosti, da bi na kmetiji osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo celodnevno oskrbo in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	13
Preglednica 12: Anketirani po osebi, ki bi najverjetneje prevzela odgovornost za takšno osebo, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	13
Preglednica 13: Anketirani po starosti osebe, ki bi bila na kmetiji najverjetneje odgovorna za osebe z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	14
Preglednica 14: Anketirani po stopnji izobrazbe osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	14

Preglednica 15: Anketirani po pripravljenosti vključevanja družinskih članov v izobraževanje za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	15
Preglednica 16: Anketirani po pripravljenosti vključevanja v izobraževanje na lastni kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	15
Preglednica 17: Anketiranci po mnenju o primernosti izvajalca izobraževanja kmetov in kmetov za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	16
Preglednica 18: Anketirani po številu oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jih bili pripravljene sprejeti na kmetijo za dodatni dohodek, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	17
Preglednica 19: Anketirani po spolu osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo bili pripravljene sprejeti na kmetijo, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	17
Preglednica 20: Anketirani po stopnji motnje osebe, ki bi jo raje vključili v življenje in delo na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	17
Preglednica 21: Anketirani po možnosti nudenja stanovanja za čas zaposlitve, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	18
Preglednica 22: Anketirani po možnosti nudenja prevoza na delo in z dela za čas zaposlitve, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	18
Preglednica 23: Anketirani po višini mesečnega plačila, ga pričakujejo za nudenje socialnih storitev osebami z motnjo v duševnem razvoju na kmetijah, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	19
Preglednica 24: Anketirani po oceni trajanja pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	19
Preglednica 25: Anketirani po oceni potrebnosti preizkusnega obdobja pred sklenitvijo pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	20
Preglednica 26: Anketirani po razlogih, da na naših kmetijah zaposlovanja duševno prizadetih oseb kot dopolnilne dejavnosti še ni, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	20
Preglednica 27: Anketirani po oceni odziva sosedov oziroma sovaščanov, če bi na svojo kmetijo sprejelo osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	21
Preglednica 28: Anketirani po pomembnosti oblike pomoči pri vključevanju osebe z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.....	21

Preglednica 29: Anketirani po oceni potrebnosti predhodnega usposabljanja oseb z motnjo v duševnem razvoju za kmetijska dela, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	22
Preglednica 30: Anketirani po številu družinskih članov v njihovem gospodinjstvu, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	22
Preglednica 31: Anketirani po virih dohodka na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	22
Preglednica 32: Anketirani po zadovoljivosti gmotnega položaja svoje družine, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	23
Preglednica 33: Anketirani po tem, ali imajo v družini/gospodinjstvu osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	23
Preglednica 34: Anketirani po mestu bivanja te osebe, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	23
Preglednica 35: Anketirane kmetije po povprečni strukturi zemljišč, Ilirska bistrica, 2006/2007.	24
Preglednica 36: Ankentirane kmetije po skupnem številu glav živine, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	24
Preglednica 37: Anketiranci po pripravljenosti sodelovanja kot poskusna kmetija za raziskovanje možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.	25

KAZALO SLIK

Slika 1:Varovanci VDC Ilirska Bistrica pri čiščenju hleva na terapevtski kmetiji "Kozjereja Brdca", maj 2003	26
---	----

KAZALO PRILOG

Priloga A: Vprašalnik za kmete 2003

1 UVOD

Večina kmetov že od nekdaj stremi k dodatnemu zaslužku. Do tega jih je privedel slab ekonomski in socialni položaj, saj je samo kmetijstvo premalo cenjeno. Poleg težkih razmer za kmetijstvo in oddaljenost od trga, je hitrejši razvoj oviran predvsem starejšim in slabo mehaniziranim kmetijam. Kmetje slabo izkoriščajo naravne in kulturne danosti, ki jih območje nudi. Razvoj dopolnilnih dejavnosti je zato ključnega pomena predvsem za obstoj in razvoj manjših kmetij.

Po podatkih Kmetijsko svetovalne službe (Razvojni ..., 2005) so na območju Ilirska Bistrice registrirane kmetije v naslednjih zvrsteh dopolnilne dejavnosti: turizem na kmetiji, predelava mleka, sadja, mesa in vrtnin. Turistične kmetije nudijo gostom poleg hrane tudi prenočišča, večji poudarek pa bo potrebno dajati izven penzijskim storitvam in organizaciji dodatnih aktivnosti za goste. Zelo bogato tradicijo ima tudi predelava vrtnin, predvsem kisanje zelja. S to dopolnilno dejavnostjo se ukvarja 5 kmetij, nekaj kmetij pa se pripravljajo na registracijo. Značilna je tudi predelava sadja (suho sadje, kis, sok, žganje). Za to dejavnost je registrirana ena kmetija. Na registracijo se pripravljajo 5 kmetij. Nekaj kmetij ima za izboljšanje svojega dohodkovnega položaja registrirano dopolnilno dejavnost - strojne storitve. S kmetijskimi stroji opravljajo storitve drugim proizvajalcem. Glede na naravni potencial gozda so velike možnosti za razvoj predelave lesa.

Ponudba socialnih storitev za osebe s posebnimi potrebami je še neraziskana tržna možnost, ki se ponuja kot nov vir zaslužka. Nekdo bo moral zagotoviti izvajanje socialnih storitev za osebe z duševno motnjo v razvoju, in zakaj ne bi to bili kmetje.

1.1 CILJ

Cilj naloge je bil ugotoviti, ali so v občini Ilirska Bistrica možnosti za razvoj ponudbe socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

2 PREGLED OBJAV

2.1 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV O PRIPRAVLJENOSTI SLOVENSКИH KMETOV ZA IZVAJANJE SOCIALNIH STORITEV ZA OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU KOT DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

Poglavje je povzeto po Preiskovalni raziskavi pripravljenosti kmetov za izvajanje socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji (Vandal, 2005), in po delu Zeleni programi socialnega varstva kot sestavina politike enakih možnosti iste raziskovalke (Vandal, 2008).

Podobno kot drugod v Evropi ima tudi Slovenija bogato tradicijo povezovanja kmetijstva s skrbjo za osebe s posebnimi potrebami. Nekoč je slovenska psihiatrija hortikulture terapije in z živalmi podprte terapije uporabljala kot pomembne sestavine delovnih terapij. Danes so le malo v rabi, saj so jih postopno nadomestile druge terapevtske aktivnosti. Enako velja tudi za terapije, ki so namenjene drugim ciljnim skupinam, bolnikom in invalidom. Vendarle pa v zadnjem času narašča zanimanje za izrabo pozitivnih učinkov kmetovanja/vrtnarjenja kot tudi stika z domačimi živalmi pri povečanju kakovosti življenja ljudi s posebnimi potrebami.

Kljub temu, da ni domačih izkušenj s socialnimi storitvami kot dopolnilno dejavnostjo na kmetiji, slovenski kmetje ne zavračajo možnosti za njen razvoj. Raziskava je pokazala, da odločitev za ponudbo socialnih storitev na kmetiji ne bi bila lahka ali enostavna. Kmetje se zavedajo velike odgovornosti in tveganj, ki jih lahko dejavnost pomeni za vse vpletene. Da bi zmanjšali vlogo tovrstnih omejitvenih dejavnosti, bi jo bilo smiselno uvajati v obliki sodelovanja med kmetijo in ustrezno institucijo (varstveno-delovnim centrom, posebnim socialnim zavodom).

2.2 TERAPEVTSKA KMETIJA

Pod pritiskom naraščajoče konkurence in spremembe na kmetijskem trgu so tudi nizozemski kmetje prisiljeni iskati nove poslovne priložnosti. Ena od teh je tudi razvoj »terapevtskega kmetijstva«, s katerim se danes ukvarja okoli 300 kmetij. 80 % teh kmetij je s to dejavnostjo začelo po letu 1995 (Schilden in Vink, 2000).

Terapevtska kmetija je kmetijski obrat, ki v kmetovanje (pridelovanje oziroma rejo) vključuje posebne socialno – varstvene storitve in s tem oblikuje priložnost za delo osebam s posebnimi potrebami.

Ključni izziv, ki jih sproži terapevtsko kmetijstvo so (Schilden in Vink, 2000):

- kmetija mora zagotoviti delo za 1-15 oseb s posebnimi potrebami čez celo leto;
- kmetija mora spremeniti svoj kmetijski obrat tako, da omogoča več enostavnega ročnega dela oziroma dela, ki je prilagojeno zmožnostim oseb s posebnimi potrebami;
- kmet mora obvladati zahtevna dela, ki jih terja izvajanje terapevtskega kmetijstva(načrtovanje in izvajanje, pomoč pri izvajanju opravil in nadzorovanje);
- kmet mora poslovno, organizacijsko in upravljavsko povezati dve popolnoma različni dejavnost.

Kmetje, ki se ukvarjajo s terapevtskim kmetijstvom, se ukvarjajo z delovno intenzivnimi dejavnostmi(vrtnarstvo, cvetličarstvo, perutninarstvo) in se preusmerjajo na različne oblike naravnega oziroma ekološkega kmetovanja (biološko, organsko, integrirano itd.), s čimer povečajo ponudbo dela (aktivnosti, zaposlitev).

Ključni sklopi del na terapevtskih kmetijah (Schilden in Vink, 2000):

- delo oseb s posebnimi potrebami (ob pomoči);
- pomoč pri delu osebe s posebnimi potrebami in nadzorovanje, ki ju izvaja kmet;
- normalna kmetijska in upravljavska opravila kmeta.

Ključne ravni zahtevnosti opravil so:

- enostavna opravila, ki jih opravljajo osebe z zelo omejenimi sposobnostmi; potrebna stalna pomoč in nadzor,
- manj enostavna opravila, ki jih lahko izvajajo osebe, ki so sposobne prevzeti določeno stopnjo odgovornosti in imajo ustrezno razvite gibalne sposobnosti,
- zahtevna opravila; zanje je potrebno znanje pisanja in branja ter visoka stopnja samostojnosti,
- specialna opravila, ki jih lahko opravi samo kmet sam ali pa zelo dobro usposobljen varovanec.

Usposabljanje in preverjanje usposobljenosti kmeta poteka na kmetiji. Usposobljenost dokaže s praktičnim preizkusom na lastni kmetiji. Po uspešno opravljenem preizkusu dobi spričevalo (certifikat). Za delo na kmetiji je potrebno usposobiti tudi osebe s posebnimi potrebami. Ko

končajo usposabljanje za delo na kmetiji, morajo dobiti spričevalo, saj je pisni dokaz o usposabljanju za delo le boljša samopodoba in večja samostojnost osebe s posebnimi potrebami.

2.3 OBČINA ILIRSKA BISTRICA

2.3.1 Splošna predstavitev

Občina Ilirska Bistrica leži na jugu Slovenije ob meji s Hrvaško. Njeno območje je zelo razgibano, od Snežniške planote z najvišjo izven alpsko goro Snežnik, kraških travnikov Zgornje Pivke, doline reke Reke ali kot ji domačini pravimo Vjlke wode, gričevja Brkini, kjer uspevajo odlična jabolka in slive in kjer pridelujejo znani brkinski slivovec do Matarskega in Jelšanskega podolja s številnimi skrivnostnimi slepimi dolinami.

(Besedilo tega poglavja v nadaljevanju je povzeto po Razvojnem programu podeželja občin Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna (Razvojni ..., 2005)).

Občina Ilirska Bistrica je ena večjih občin v Sloveniji, saj meri 480 km² in ima 14.234 prebivalcev.

Preglednica 1: Osnovni podatki o občini Ilirska Bistrica (Razvojni..., 2005)

Občina	Površina, km ²	Število vasi	Prebivalstvo
Ilirska Bistrica	480	63	14.234

2.3.2 Socialne značilnosti območja

2.3.2.1 Prebivalstvo

Na območju občine Ilirska Bistrica je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije koncem leta 2006 (31.12.) živelo 14.163 prebivalcev. Od leta 2002 do leta 2006 se je število prebivalcev v občini zmanjšalo za 71 oseb. V strukturi prebivalstva izstopa visok delež starejših od 64 let (Razvojni..., 2005).

Preglednica 2: Naravno gibanje prebivalstva po spolu za leto 2006 v Sloveniji in občini Ilirska Bistrica (SURS, 2007)

Območje	Živorojeni			Umrli			Naravni prirast		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Ilirska Bistrica	121	59	62	134	69	65	-13	-10	-3
Slovenija	18.932	9.762	9.170	18.180	9.270	8.910	752	492	260

2.3.2.2 Izobrazbena struktura

V letu 2002 je bilo na območju občine Ilirska Bistrica 12.445 prebivalcev, starih 15 let ali več, od tega jih je kar 40 % imelo le osnovnošolsko izobrazbo ali manj. Višjo oziroma visoko izobrazbo pa je imelo le 9 % aktivnega prebivalstva občine.

Preglednica 3: Prebivalstvo, staro 15 let ali več let, po izobrazbi v letu 2002 v občini Ilirska Bistrica (Razvojni..., 2005)

Območje	Ilirska Bistrica	Slovenija	
Skupaj	12.445	1.663.869	
Brez izobrazbe	118	11.337	
Nepopolna osnovna	1.462	104.219	
Osnovna	3.408	433.910	
Srednja	skupaj	6.370	899.341
	nižja in srednja poklicna	3.462	452.292
	strokovna in splošna	2.908	447.049
Višja	501	84.044	
Visoka	dodiplomska	549	114.630
	podiplomska	37	16.388

2.3.2.3 Gospodarstvo

Redka poseljenost, sorazmerno ohranjena narava, bližina in ugodne povezave do velikih centrov (Ljubljana, Trst, Koper, Reka) so največja prednost območja občine Ilirska Bistrica..

V občini deluje 160 gospodarskih družb, kjer dela 1.597 zaposlenih. Velika večina družb se uvršča med majhna podjetja, 6 je srednje velikih podjetij in eno je res veliko podjetje. V občini deluje tudi 1192 samostojnih podjetnikov posameznikov (Razvojni..., 2005).

2.3.2.4 Kmetijska dejavnost

Osamosvojitve države Slovenije in sprememba družbeno - ekonomskih razmer je znatno vplivala tudi na razvoj kmetijstva. Preoblikovanje kmetijskih zadrug, izguba jugoslovanskega tržišča, denacionalizacija in vse večje zahteve po kakovosti kmetijskih tržnih presežkov so zelo zaostrele razmere pridelave, prireje in prodaje v kmetijstvu. Kmetije na obravnavanem območju na te razmere niso bile dovolj pripravljene, zato je kmetijstvo na tem območju pričelo po letu 1991 hitreje nazadovati (Razvojni..., 2005).

Preglednica 4: Družinske kmetije po KZU, ekonomskem obsegu in delovni sili po statističnih regijah (Razvojni..., 2005)

Območje	Ilirska Bistrica	Slovenija
Vsa kmetijska zemljišča v uporabi, ha	4.715	458.878
Kmetijsko zemljišče v uporabi - samo družinske kmetije, ha	4.712	456.214
Skupna ekonomska velikost kmečkih gospod, ha	1.957	402.803
Ekonomska velikost družinskih kmetij, ESU	1.912	342.943
Delovne moči v kmetijstvu, PDM	820	107.808
Delovne moči v kmetijstvu na družinskih kmetijah, PDM	816	103.777

Glavne značilnosti kmetijstva so podobne kot v drugih delih Slovenije: majhne kmetije, velika razdrobljenost kmetijskih zemljišč in nizek delež prebivalcev vasi, ki se ukvarjajo s kmetijstvom. Investicije v kmetijstvo so zaradi pomanjkanja finančnih sredstev minimalne.

Živinorejske kmetije, ki zagotavljajo družini primeren dohodek, so redke (le 1% vseh kmetij). Mladi so po večini zaposleni izven kmetijstva. Skrb za kmetijo je domena starejše generacije, zato je vedno več kmetij v opuščanju. Velika razpršenost kmetijske zemlje in tudi števila govedi povzročata večje stroške reje in tako zmanjšuje konkurenčnost teh kmetij v boju za preživetje. Delež kmetijstva je v skupnem dohodku vedno manjši, narašča pa njegov ekološki pomen. Kulturna krajina kot stranski proizvod kmetovanja se postopno umika gozdom. S približevanjem gozdnega roba kakovostnejšim kmetijskim zemljiščem in vsem se povečuje tudi pritisk divjadi, zlasti zveri (Razvojni..., 2005).

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah

Razvoj dopolnilnih dejavnosti je ključnega pomena predvsem za obstoj in razvoj manjših kmetij. Zelo zanimiva možnost za pridobivanje dodatnega dohodka na kmetiji je v zadnjem času razvoj raznih oblik podeželskega turizma, tako zaradi bližine večjih urbanih središč, velike prehodnosti območja, kot obmorskega turizma slovenske Istre in Kvarnerja. Sodobni

turistični tokovi se obračajo h podeželju in naravi. Izkoriščanje teh virov (narava, kultura) pa je ena od bistvenih priložnosti območja. Po podatkih Kmetijsko svetovalne službe Ilirska Bistrica se kmetije ukvarjajo z naslednjimi vrstmi dopolnilne dejavnosti: turizem na kmetiji, predelava mleka, sadja, mesa in vrtnin. Turistične kmetije nudijo gostom poleg hrane tudi prenočišča, večji poudarek pa bo potrebno dajati izven penzijskim storitvam in organizaciji dodatnih aktivnosti za goste.

Bogata je tradicija izdelave suho-mesnih izdelkov, predvsem iz svinjskega mesa. Trenutno je ta dejavnost namenjena pretežno samooskrbi kmetij.

Zelo bogato tradicijo ima tudi predelava vrtnin, predvsem kisanje zelja. S to dopolnilno dejavnostjo se ukvarja 5 kmetij, nekaj kmetij pa se pripravlja na registracijo.

Značilna je tudi predelava sadja (suho sadje, kis, sok, žganje). Za to dejavnost je registrirana ena kmetija. Na registracijo se pripravlja 5 kmetij. Glede na povpraševanje in ponudbo obstajajo velike možnosti razvoja te dejavnosti.

Nekaj kmetij ima za izboljšanje svojega dohodkovnega položaja registrirano dopolnilno dejavnost - strojne storitve. S kmetijskimi stroji opravljajo storitve drugim proizvajalcem.

Glede na naravni potencial gozda so velike možnosti za razvoj predelave lesa.

3 MATERIAL IN METODE DELA

Diplomska naloga je del preučevanja, ali je na slovenskih kmetijah možnost zaposlovanja in oskrbe oseb z motnjami v duševnem razvoju kot oblike dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Podatke smo pridobili s pomočjo ankete, ki so jo pripravili raziskovalci v okviru projekta Ocena izvedljivosti in razvoj modelov zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjami v duševnem razvoju kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji (Vadnal, 2005) (prilogi A). Naša naloga je bil izbor primernih kmetij, izvedba anketiranja ter ureditev vseh zbranih podatkov v smiselno celoto.

3.3 ANKENTIRANJE KMETIJ

3.3.1 Izbor vprašancev

Izbor vprašancev je potekal v občini Ilirska Bistrica. Anketirali smo kmete, ki so bili pripravljene v anketi sodelovati. Teh pa je bilo malo. Zanimanje za sodelovanje je bilo na začetku še kar veliko, ko pa smo pričeli z anketiranjem, je zanimanje upadalo. Menimo, sta bila temu vzrok preobsežna anketa in nerazumljiva vprašanja (predvsem za kmete z nizko izobrazbo).

3.3.2 Metoda ankete

Kmetom smo najprej izročili spremni dopis, iz katerega so lahko razbrali, kaj naj bi bil smisel ankete. Seveda pa je bilo potrebno tudi osebno pojasniti namen ankete.

Zaradi slabega odziva je anketiranje potekalo v zimskem času v letu 2006 in 2007, saj so takrat kmetje najmanj zaposleni. Anketiranje smo opravili večinoma po metodi osebnega spraševanja neposredno na kmetiji in pa na predavanjih, ki jih je pripravila Kmetijska svetovalna služba za potrebe izvajanja Slovenskega kmetijsko okoljskega programa.

Za vsako anketo smo porabili 1-1,5 ure.

3.4 INTERVJUJI

3.4.1 Metoda intervjuja

3.4.1.1 Intervju z direktorico Varstveno delovnega centra (VDC) Koper – enota Ilirska Bistrica

V pogovoru smo soogovornici zastavili naslednja vprašanja:

- Koliko časa že obstaja VDC?
- Koliko ljudi je zaposlenih v varstveno delovnem centru?
- Kakšna je povprečna stopnja motenj v razvoju?
- Koliko časa so dnevno prisotni varovanci, in kaj jim nudite?
- Iz kakšnih virov se financira center?
- Kot vemo, nekateri varovanci že obiskujejo podobno terapevtsko kmetijo (Kozjereja »Brdca«), kakšen je njihov odziv na tovrstno dejavnost?
- Kako pa gledate na uvajanje tovrstnega varstva, kot dopolnilno dejavnost na kmetiji?

3.4.1.2 Intervju s svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti

Pogovor smo opravili s kmetijsko svetovalko Mirjam Furlan, z naslednjimi vprašanji:

- Kakšne panoge kmetijstva prevladujejo v občini Ilirska Bistrica?
- Katere so najpogostejše dopolnilne dejavnosti na območju Ilirska Bistrice?
- Ali poznate ponudbo socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji?
- Koliko kmetje poznajo oziroma so seznanjeni s tovrstno obliko dopolnilne dejavnosti?

4 REZULTATI

4.1 Osnovne značilnosti kmetijstva v občini Ilirska Bistrica

Pripravljenost kmetov v sprejemanje in vključevanje v življenje in delo osebe z motnjo v duševnem razvoju.

Preglednica 5: Anketirani po pripravljenosti, da bi medse sprejeti oziroma vključili v življenje in delo na svoji kmetiji osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Pripravljenost	Število	Delež v %
Da	8	28,57
Da, pod posebnimi pogoji	4	14,28
Ne	5	17,85
Ne, pod nobenim pogojem	6	21,42
Ne vem, o tem nisem razmišljal-a	7	25,00
Vsi	28	100,00

Dobrih 28 % anketiranih je odgovorilo, da bi bili pripravljeni medse sprejeti osebo z motnjo v duševnem razvoju. 14 % anketirancev pa bi to storilo pod posebnimi pogoji. Da medse nebi sprejeli takšne osebe, se je določilo 17 %, delež tistih, ki tega nebi storilo pod nobenim pogojem, je 21 %. Pri tem odgovoru je opaziti strah pred drugačnostjo oziroma pred osebami z motnjo v duševnem razvoju. Kar 25 % jih o takšni možnosti sploh še ni razmišljalo.

Preglednica 6: Anketirani po pomembnosti stopnje motnje osebe, ki bi jo sprejeli in vključili v življenje in delo na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Pomembnost stopnje motnje	Število	Delež v %
Pomembna	9	32,14
Nepomembna	11	39,29
Ne vem, o tem nisem razmišljal	8	28,57
Vsi	28	100,00

Za 39 % anketiranih je stopnja motnje oseb, ki bi jih bili pripravljeni sprejeti medse, nepomembna. Nekaj izmed teh jih je poudarilo, da je vsem takšnim osebam potrebno dati priložnost in da stopnja motnje nebi smela vplivati na odločitev. Da je stopnja motnje pomembna, je menilo 9 % anketiranih, saj po njihovem mnenju zelo vpliva na opravljanje in izvajanje kmetijskih del. V tem primeru se jih 24 % vprašanih ni moglo opredeliti, ali je stopnja motnje pomembna ali ne.

Preglednica 7: Ocena oblik vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji, ki bi bila zanimiva za kmete v Sloveniji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Oblika	Število	Delež v %
Občasno preživljanje prostega časa	11	39,29
Dnevno varstvo	5	17,86
Redna zaposlitev pod posebnimi pogoji	3	10,71
Celodnevna oskrba	2	7,14
Ne vem, o tem nisem razmišljal-a	7	25,00
Vsi	28	100,00

Po mnenju 39 % anketiranih bi bilo občasno preživljanje prostega kmeta za kmete v Sloveniji najzanimivejša oblika vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da je na rezultat vplivalo tudi nerazumevanje pomena: dnevno varstvo, celodnevna oskrba in redna zaposlitev pod posebnimi pogoji. Večina jih je v pogovoru tudi dodala, da bi občasno preživljanje prostega časa še najmanj vplivalo na njihovo dosedanje delo na kmetiji.

Preglednica 8: Ocena verjetnosti, da bi na kmetiji osebi z motnjo v duševnem razvoju omogočil občasno preživljanje prostega časa in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Verjetnost	Število	Delež v %
Velika	2	7,14
Srednja	5	17,86
Majhna	8	28,57
Ni nobene možnosti	3	10,71
Ne vem, o tem nisem razmišljal-a	10	35,71
Vsi	28	100,00

35 % anketiranih, ki o tej možnosti še ni razmišljalo, kaže, da kmetje še niso seznanjeni s tako obliko dodatnega vira dohodka in se zato tudi niso opredelili. Tudi pri tem vprašanju anketirani navajajo, da je zelo majhna možnost, da bi na kmetiji nudili osebam z motnjo v duševnem razvoju občasno preživljanje prostega časa. Da ni nobene možnosti, pravi 11 % anketiranih, 29 % jih meni, da je majhna možnost, da je verjetnost srednja jih meni 18 % anketiranih. Na takšen način bi si bilo pripravljeno na takšen način zagotoviti dodaten vir dohodka 7 % anketiranih.

Preglednica 9: Ocena verjetnosti da bi na kmetiji osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo dnevno varstvo in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Verjetnost	Število	Delež v %
Velika	2	7,14
Srednja	7	25,00
Majhna	9	32,14
Ni nobene možnosti	3	10,71
Ne vem, o tem nisem razmišljal-a	7	25,00
Vsi	28	100,00

Večina anketiranih je mnenja, da je verjetnost, da bi na kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju in ji zagotovili dnevno varstvo, majhna. Nekateri ocenjujejo, da je možnost srednje verjetna, le 7 % anketiranih je bilo mnenja, da obstaja velika verjetnost, da bi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju in si tako zagotovili dodaten vir dohodka. Rezultati so pokazali, da 11 % vprašanih ne dopušča možnosti razvoja take oblike dopolnilne dejavnosti na svojih kmetijah. Neopredeljenih pa je bilo kar 25 %.

Preglednica 10: Ocena verjetnosti, da bi na kmetiji zagotovili redno zaposlitev pod posebnimi pogoji osebi z motnjo v duševnem razvoju in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, ilirska Bistrica, 2006/2007.

Verjetnost	Število	Delež v %
Velika	1	3,57
Srednja	3	10,71
Majhna	5	17,86
Ni nobene možnosti	7	25,00
Ne vem, o tem nisem razmišljal-a	12	42,86
Vsi	28	100,00

Pri tem vprašanju je prevladoval kar velik delež (43 %) neopredeljenih. Iz tega smo lahko razbrali, da anketirani sploh niso razumeli pomena besede »zaposlitev pod posebnimi pogoji«. Saj je bilo iz pogovorov z njimi razbrati strah, kot denimo: kako pa se jih bomo rešili, če ne bomo zadovoljni, pa kaj, če se komu kaj zgodi ipd.

Nekaj anketiranih je sicer menilo, da so že razmišljali o uvedbi kakšnega novega vira dohodka. Večina je bila tudi mnenja, da je to možnost pridobivanja poceni delovnih moči, ki je na kmetih vedno dobrodošla. Da bi osebo zaposlili, se je opredelila samo ena kmetija oz. 4

% vseh anketiranih. V tej smeri je razmišljalo 11 % anketiranih, da je verjetnost majhna, se jih je odločilo 18 %, da je sploh ni pa 25 %.

Preglednica 11: Ocena verjetnosti, da bi na kmetiji zagotovili celodnevno oskrbo osebi z motnjo v duševnem razvoju in si tako zagotovili dodaten vir dohodka, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Verjetnost	Število	Delež v %
Velika	1	3,57
Srednja	2	7,14
Majhna	6	21,43
Ni nobene možnosti	13	46,43
Ne vem, o tem nisem razmišljal-a	6	21,43
Vsi	28	100,00

Tudi pri naslednjem vprašanju smo dobili podobne rezultate. Tu smo spraševali o možnosti, da bi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju v celodnevno oskrbo. Celodnevna oskrba pomeni, da bi bil posameznik prisoten na kmetiji 24 ur na dan, s tem da bi na kmetiji živel in delal. Ob dodatni pojasnitvi pomena celodnevne oskrbe se je kar 47 % anketiranih opredelilo, da ni nobene verjetnosti, da bi osebam z motnjo v duševnem razvoju nudili celodnevno oskrbo. Zopet so se samo na eni kmetiji opredelili, da bi bili pripravljeni poskusiti in si s tem zagotoviti nov vir dohodka. Da je možnost srednja, je menilo 6 % anketiranih in 2 %, da je srednja.

Preglednica 12: Anketirani po osebi, ki bi najverjetneje prevzela odgovornost za takšno osebo, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Oseba, ki bi prevzela skrb	Število	Delež v %
Gospodar/mož	6	21,43
Gospodarica/žena	14	50,00
Sin/zet	5	17,86
Hči/snaha	2	7,14
Kdo drug	1	3,57
Vsi	28	100,00

V skladu s pričakovanji, je polovica anketiranih menila, da je za takšno delo najbolj primerna gospodinja, saj so ženske ponavadi bolj mirne in organizirane ter več časa dnevno prisotne na kmetiji kot moški. Kot druga največkrat navedena oseba se jepokazal gospodar (21 %), v 18 % pa bi tovrstno skrb prevzela sin oziroma zet. Eden izmed anketiranih je menil, da bi skrb za to osebo prevzeli vnuki.

Preglednica 13: Anketirani po starosti osebe, ki bi bila na kmetiji najverjetneje odgovorna za osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Leto rojstva	Število	Delež v %
1940-1950	5	17,86
1951-1960	6	21,43
1961-1970	1	3,57
1971-1980	6	21,43
1981-1990	1	3,57
Brez odgovora	9	32,14
Vse kmetije	28	100,00

Oseba, ki bi na kmetiji prevzela skrb za osebo z motnjami v duševnem razvoju, bi bila v povprečju stara 43 let. Od 28 do 38 let bi jih bilo starih 21 % in enak delež od 48 do 58 let. Le ena oseba bi bila stara do 28 let. Od 28 anketiranih jih 32 % ni podalo odgovora.

Preglednica 14: Anketirani po stopnji izobrazbe osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Stopnja izobrazbe	Število	Delež v %
Manj kot osemletno osnovno šolo	2	7,14
Osemletno šolo	11	39,29
Dve ali tri letno poklicno šolo	3	10,71
Štiriletno srednjo šolo	5	17,86
Višjo šolo oz. visoko šolo	1	3,57
Brez odgovora	6	21,43
Vse kmetije	28	100,00

Na 39 % anketiranih kmetij bi ta oseba imela končano osemletno šolo, na 18 % kmetij bi imela dokončano srednjo šolo in na 11 % kmetij končano poklicno šolo. Višjo oz. visoko šolo bi ta oseba imela na eni kmetiji. Osnovno šolo bi ta oseba imela na 7 % kmetij. Na to vprašanje ni odgovorilo . 21 % anketiranih.

Preglednica 15: Anketirani po pripravljenosti vključevanja družinskih članov v izobraževanje za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Pripravljenost	Število	Delež v %
Pripravljeni	7	25,00
Nepripravljeni	6	21,42
Neodločen	15	53,57
Vse kmetije	28	100,00

Kar 54 % anketiranih se ni moglo odločiti, ali bi se bili drugi družinski člani pripravljene vključiti v takšno izobraževanje. Večina je bila mnenja, da sami ne morejo oceniti, ali bi drugi člani družine sodelovali, in da je takšna odločitev stvar posameznika. Očitno dobro pozna družinske člane 22 % anketiranih, saj menijo, da bi se ti bili pripravljene vključiti v izobraževanja za potrebe dela z osebami z duševno motnjo. Da ne bi bili pripravljene, meni 7 % anketiranih.

Preglednica 16: Anketirani po pripravljenosti vključevanja v izobraževanje na lastni kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Možnost usposabljanja na lastni kmetiji	Število	Delež v %
Da	9	32,14
Ne vem	17	60,71
Usposabljanje nekje drugje	2	7,14
Vsi	28	100,00

Glede usposabljanja na lastni kmetiji je bilo skeptičnih 61 % anketiranih. V uvodno izobraževanje na lastni kmetiji bi se bilo pripravljeno vključiti 32 %, saj so menili, da bi le tako lahko ocenili primernost kmetije in samih sebe za izvajanje tovrstne dopolnilne dejavnosti. Da bi morale usposabljanje potekati nekje drugje, jih je menilo 7 %, nekdo je predlagal Biotehniško fakulteto.

Preglednica 17: Anketiranci po mnenju o primernosti izvajalca izobraževanja kmetic in kmetov za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

	PRIMERNA		NEPRIMERNA		NEODLOČEN	
	število	delež v %	število	delež v %	število	delež v %
Usposabljanje v okviru kmetijske svetovalne službe	3	10,71	22	78,57	3	10,71
Usposabljanje v okviru varstveno delovnih centrov za osebe z motnjo	19	67,86	6	21,43	3	10,71
Usposabljanje v okviru šol s prilagojenim programom za osebe z motnjo	14	50,00	9	32,14	5	17,86
Usposabljanje v okviru srednjih kmetijskih šol	2	7,14	19	67,86	7	25,00
Usposabljanje v okviru zavodov za zaposlovanje	8	28,57	13	46,43	7	25,00
Usposabljanje v okviru zveze društev za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje-Slovenija	22	78,57	2	7,14	4	14,29
Drugo	0	0	0	0,00	0	0

Kot za vsako delo, bi moralo tudi za to potekati izobraževanje. Anketirane smo povprašali, kdo bi bil po njihovem mnenju najprimernejši izvajalec izobraževanja kmetov in kmetic za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju. Večina (79 %) je bila mnenja, da bi bil najboljši izvajalec tega izobraževanja društvo za pomoč duševno prizadetim Sožitje. Kot drugi najprimernejši izvajalec naj bi bil varstveno delovni center za osebe z motnjo, za kar se je odločilo 68 % anketiranih. Da bi bila kmetijska svetovalna služba neprimeren izvajalec takega izobraževanja, je menilo 79 % anketiranih. Podobno velja tudi za usposabljanje v okviru srednjih kmetijskih šol, ki ga je kot neprimernega ocenilo 68 % anketiranih. Večina je bila mnenja da bi bili takšni ali drugačni centri, ki se že do sedaj ukvarjajo z osebami z motnjo v duševnem razvoju, najprimernejši izvajalci, saj po oceni anketiranih najboljše poznajo njihove navade, zmožnosti in način dela s takšno osebo.

Preglednica 18: Anketirani po številu oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jih bili pripravljene sprejeti na kmetijo za dodatni dohodek, Ilirska Bistrica, 2006/2007

Število oseb	Občasno preživljanje prostega časa		Dnevno varstvo		Redna zaposlitev pod posebnimi pogoji		Celodnevna oskrba	
	število	delež v %	število	delež v %	število	delež v %	število	delež v %
1	8	28,57	8	28,57	6	21,43	3	10,71
2	5	17,86	3	10,71	4	14,29	1	3,57
3	3	10,71	2	7,14	1	3,57	1	3,57
4	2	7,14	1	3,57	1	3,57	0	0,00
5	1	3,57	0	0	0	0	0	0,00
6	0	0	0	0	0	0	0	0,00
Brez odgovora	9	32,14	14	50,00	16	57,14	23	82,14
Vsi	28	100,00	28	100,00	28	100,00	28	100,00

Preglednica 19: Anketirani po spolu osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo bili pripravljene sprejeti na kmetijo, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Spol	Število	Delež v %
Moški	3	4,00
Ženske	4	14,29
Moške in ženske hkrati	1	3,57
Vseeno	16	57,14
Ne vem, neodločen-a	4	14,29
Vsi	28	100,00

Tako kot pri vseh tovrstnih opravljenih raziskavah, se je tudi v našem primeru izkazalo, da spol osebe z motnjo v duševnem razvoju ni pomemben. Kar 57 % anketiranim je vseeno, katerega spola naj bi bila oseba, ki bi prišla na kmetijo. Moške in ženske hkrati bi vzelo 4 % anketiranih, 14 % bi jih raje prevzelo samo ženske in 4 % anketiranih samo moške.

Preglednica 20: Anketirani po stopnji motnje osebe, ki bi jo raje vključili v življenje in delo na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Stopnja motnje	Število	Delež v %
Osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju	4	14,29
Osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju	2	7,14
Osebe s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju	1	3,57
Stopnja motnje se mi ne zdi pomembna	11	39,29
Ne vem neodločen-a	10	35,71
Vsi	28	100,00

Ker večina anketiranih slabo pozna osebe z motnjo v duševnem razvoju, je bila razlika v deležu tistih, ki se jim zdi stopnja motnje osebe nepomembna (39 %), in tistimi, ki so bili glede tega neodločeni (36 %) majhna. osebo z lažjo motnjo v razvoju bi raje sprejelo 14 % anketiranih, 7 % bi jih sprejelo osebo z zmerno motnjo in en oz. 4 % anketiranih pa osebo s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

Preglednica 21: Anketirani po možnosti nujenja stanovanja za čas zaposlitve, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Možnost stanovanja	Število	Delež v %
Ne	9	32,14
Da, vendar samo ob delavnikih	5	17,86
Da, tudi za konec tedna in za praznike	1	3,57
Ne vem neodločen-a	8	28,57
Brez odgovora	5	17,86
Vsi	28	100,00

Stanovanja za čas zaposlitve ne bi nudilo 32 % anketiranih. Razlogi, ki so jih navajali, so bili: pomanjkanje prostora in prevelika celodnevna skrb. Ob delovnikih bi nudilo stanovanje 18 % anketiranih, 4 % anketiranih pa tudi za konec tedna in ob praznikih. Neodločenih anketiranih je bilo 29 %, 18 % pa se jih je odločilo, da na to vprašanje ne bo odgovorilo.

Preglednica 22: Anketirani po možnosti nujenja prevoza na delo in z dela za čas zaposlitve, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Prevoz	Število	Delež v %
Ne	10	35,71
Da	9	32,14
Ne vem, neodločen-a	9	32,14
Vsi	28	100,00

Ker so kmetije po večini izven mest, kjer so varovanci in pa različni varstveno delovni centri, nas je zanimalo, ali so kmetije pripravljeni nuditi prevoz v času zaposlitve. Prevoz bi bilo pripravljene nuditi 32 % vprašanih, 36 % pa jih prevoza ni pripravljeno nuditi. Nekateri izmed pripravljene bi prevoz ponudili le za plačilo.

Preglednica 23: Anketirani po višini mesečnega plačila, ki ga pričakujejo za nudenje socialnih storitev osebam z motnjo v duševnem razvoju na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Mesečno plačilo	Občasno preživljanje prostega časa		Dnevno varstvo		Redna zaposlitev pod posebnimi pogoji	
	število	delež v %	število	delež v %	število	delež v %
50-100 eur	1	3,57	0	0	0	0
100-200 eur	8	28,57	4	14,29	0	0,00
200-300 eur	3	10,71	2	7,14	8	28,57
300-400 eur	1	3,57	1	3,57	2	7,14
400-500 eur	0	0,00	1	3,57	1	3,57
Brez odgovora	15	53,57	20	71,43	17	60,71
Vsi	28	100,00	28	100,00	28	100,00

Da si ljudje težko predstavljajo, kakšno bi bilo plačilo za izvajanje različnih oblik varstva, je razvidno iz tega, da jih na vprašanje v zvezi s primernim plačilom za občasno preživljanje prostega časa ni odgovorilo 54 % vprašanih, za dnevno varstvo kar 71 % in za redno zaposlitev 61 %.

Raziskavi Lukan (2006) in Murekar (2006) o primernosti zneska 36 evrov na osebo/dan za celodnevno varstvo kažeta, da se večini anketiranih ta znesek zdi primeren. Tudi 14 % naših anketirancev je menila, da bi bilo plačilo 100-200 evrov primerno mesečno plačilo za dnevno varstvo, za 11 % pa da bi bilo primerno plačilo 200-300 evrov. Če ta znesek delimo s petimi delovnimi dnevi, dobimo približno 36 evrov na osebo/dan za dnevno varstvo. Znesek 200-300 evrov bi se zdel primerno plačilo za redno zaposlitev 29 % anketiranim. Da bi bilo 300 - 400 evrov primerno plačilo za občasno preživljanje prostega časa meni 4 % anketiranih, tudi za dnevno varstvo 4 % in za redno zaposlitev 7 % anketiranih. Enak odstotek (4 %) anketiranih je menilo, da bi bilo 400-500 evrov mesečno primerno plačilo za dnevno varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Preglednica 24: Anketirani po oceni trajanja pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Trajanje pogodbenega razmerja	Število	Delež v %
Za 6 mesecev	14	50
Za 1 leto	3	10,71
Za več let	1	3,57
Za nedoločen čas	2	7,14
Ne vem ne, neodločen-a	8	28,57
Vsi	28	100

Največkrat navedeno trajanje pogodbe o zaposlitvi osebe z motnjo v duševnem razvoju je bilo 6 mesecev. Kot najdaljše obdobje so na dveh kmetijah podali zaposlitev za nedoločen čas, na eni za več let in na treh kmetijah za 1 leto. Časovno se ni moglo opredeliti 29 % anketiranih.

Preglednica 25: Anketirani po oceni potrebnosti preizkusnega obdobja pred sklenitvijo pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Preizkusno obdobje	Število	Delež v %
Ni potrebno	4	14,29
Je potrebno	19	67,86
Ne vem ne odločen-a	5	17,86
Vsi	28	100,00

Ker obstaja možnost, da kmetija ugotovi, da ni primerna za izvajanje tovrstne dopolnilne dejavnosti, bi bilo preizkusno obdobje zaželeno, kar je menilo tudi 68 % anketiranih. Dodali so tudi, da naj bi trajalo v povprečju 3-6 mesecev.

Preglednica 26: Anketirani po razlogih, da na naših kmetijah še ni zaposlovanja duševno prizadetih oseb kot dopolnilne dejavnosti, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Razlog	Število	Razlog v %
Prevelika odgovornost	18	64,29
Potrebno je preveč dodatnih znanj	5	17,86
Kmetje te možnosti ne poznajo	17	60,71
Starši oseb z motnjo v duševnem razvoju temu niso naklonjeni	1	3,57
Sistem financiranja socialnega varstva oseb z motnjo v duševnem razvoju te dejavnosti ne omogoča, ker gre denar neposredno zavodom	5	17,86
Zakon o kmetijstvu te dejavnosti ne dovoljuje	1	3,57
Pomanjkljiva zakonska ureditev, na področju dopolnilnih dejavnosti v celoti	4	14,29
Za duševno prizadete je najbolje, če so v posebnih zavodih	2	7,14
Nihče se tega ni spomnil	12	42,86
Drugo	2	7,14

Večina anketiranih je za tovrstno obliko dopolnilne dejavnosti izvedela ravno iz našega anketiranja. To dokazuje, da kmetje te možnosti do sedaj sploh niso poznali, kar je dokazalo tudi 61 % anketiranih, ki se jih je odločilo za ta odgovor. Dokaz, da je kmete strah pred preveliko odgovornostjo, je potrdilo 64 % anketiranih. Da se tega ni nihče spomnil, je menilo 43 % anketiranih.

Preglednica 27: Anketirani po oceni odziva sosedov oziroma sovaščanov, če bi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Odziv sosedov	Število	Delež v %
Večina bi odobraval	8	28,57
Nekateri bi odobraval, drugi nasprotovali	10	35,71
Večina bi nasprotovala	7	25,00
Ne vem, ne morem oceniti	3	10,71
Vsi	28	100,00

Ker se ljudje povečini izogibajo takšnih oseb, so anketirani težko predvideli reakcijo svojih sosedov oz. sovaščanov. Med anketiranimi jih 36 % meni, da bi eni odobraval, drugi nasprotovali. Da bi njihova okolica odobraval vključevanje osebe z motnjo v duševnem razvoju na kmetijo, jih meni 29 %. Da ne morejo oceniti odzivov svojih sosedov, je izjavilo 11 % anketiranih. Da bi okolica nasprotovala, jih meni 25 %.

Preglednica 28: Anketirani po pomembnosti oblike pomoči pri vključevanju osebe z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Oblika pomoči	Nepomembna		Pomembna		Brez odgovora	
	število	delež v %	število	delež v %	število	delež v %
Kmetijsko svetovanje - prilagajanje del in opravil	3	10,71	1	3,57	24	85,71
Defektološko svetovanje - za delo z duševno prizadeto osebo	3	10,71	5	17,85	20	71,42
Telefon za klic v sili	9	32,14	7	25	12	42,85
Sodelovanje staršev kot prostovoljcev	16	57,14	17	60,71	11	39,28
Sodelovanje drugih prostovoljcev	3	10,71	6	21,42	19	67,85
Sodelovanje zaposlenih pri javnih delih	0	0	0	0	12	42,85
Drugo	0	0	0	0	28	100

Pri vključevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju v delo in življenje na kmetiji so vsekakor potrebne različne vrste pomoči. Mnenje anketiranih je, da so vse vrste oblik pomembne, najbolj pomembno pa se jim je zdelo sodelovanje staršev. Najmanj primerna se jim je zdelo pomoč zaposlenih pri javnih delih.

Preglednica 29: Anketirani po oceni potrebnosti predhodnega usposabljanja oseb z motnjo v duševnem razvoju za kmetijska dela, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Ocena potrebnosti	Število	Delež v %
Potrebno	21	75
Ni potrebno	2	7,14
Ne vem, neodločen-a	5	17,86

Ker vsi ne znamo vsega in prav tako osebe z motnjo v duševnem razvoju ne obvladajo vseh kmetijskih opravil, je 75 % anketiranih menilo, da bi bilo potrebno predhodno usposobiti te osebe za delo na kmetiji. S tem, bi se tudi izognili nepotrebnim nezgodah. Da predhodno sposabljanje ni potrebno, je menilo 7 % vseh vprašanih, neodločenih pa je bilo 18 % anketirancev.

Preglednica 30: Anketirani po številu družinskih članov v njihovem gospodinjstvu, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Število članov	Število	Delež v %
En	1	3,57
Dva	2	7,14
Tri	7	25,00
Štirje	8	28,57
Pet	3	10,71
Šest	3	10,71
Brez odgovora	4	14,29
Vsi	28	100,00

V gospodinjstvu anketiranih kmetij živijo v povprečju štirje družinski člani. Pogoste so tudi družine s tremi člani, ki jih ponavadi sestavljajo oče, mati in en otrok. Ravno zaradi manj številčnih družin na kmetijah, je potreba po dodatnih delovnih močeh velika.

Preglednica 31: Anketirani po virih dohodka na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Vir dohodka	Število	Delež v %
Brez dohodka	0	0
Kmetijstvo/gozdarstvo	0	0
Kmetijstvo in pokojnina	11	39,29
Kmetija in zaposlitev ali pokojnina	15	53,57
Drugo	2	7,14
Vsi	28	100,00

Ker že nekaj časa kmetijstvo kmetom ne nudi zadostnega dohodka, so ga ljudje primorani iskati drugje. Tako so na polovici anketiranih kmetij (54 %) odvisni še od redne zaposlitve in pokojnine, na 39 % pa od kmetijstva in pokojnine. Zanimiv je podatek, da se nobena od anketiranih kmetij ne ukvarja z gozdarstvom, saj je občina Ilirska Bistrica dobro pogozdovana. Dve kmetiji sta navedli, da imata dodaten vir dohodka iz dopolnilne dejavnosti.

Preglednica 32: Anketirani po zadovoljivosti gmotnega položaja svoje družine, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Gmotni položaj	Število	Delež v %
Zadovoljiv	21	75
Nezadovoljiv	4	14,29
Brez odgovora	3	10,71
Vsi	28	100,00

Kot kažejo rezultati je 75 % anketiranih zadovoljnih z gmotnim položajem svoje družine. Nezadovoljnih je bilo 11 %. Podatek, da nam trije anketiranci niso hoteli zaupati, ali je njihovo finančno stanje zadovoljivo ali ne, kaže na občutljivost anketiranih na to vprašanje.

Preglednica 33: Anketirani po tem, ali imajo v družini/gospodinjstvu osebo z motnjo v duševnem razvoju, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Oseba z motnjo	Število	Delež v %
Nimajo	23	82,14
Imajo	5	17,86
Vsi	28	100,00

V svoji družini ali gospodinjstvu nimajo osebe z motnjo v duševnem razvoju na 82 % kmetij. Osebo z motnjo v duševnem razvoju imajo na 5 kmetijah.

Preglednica 34: Anketirani po mestu bivanja te osebe, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Kraj bivanja	Število
Hodi v vrtec ali šolo, OVI (mladoletni otroci)	2
Živi doma in je vključena v VDC	3
Živi v zavodu	1
Vsi	5

Večina oseb z motnjo v duševnem razvoju živi doma in je vključena v vrtec oziroma šolo ali VDC. Ena izmed oseb živi v zavodu.

Preglednica 35: Anketirane kmetije po povprečni strukturi zemljišč, Ilirska Bistrica, 2006/2007

	Povprečje, ha	Delež v %
Travnik	6	21,43
Njive	3	10,71
Pašnik	2	7,14
Gozd	7	25,00
Sadovnjak	0,3	1,07
Vrt	1	3,57
Skupaj	18,03	100,00

V povprečju meri anketirana kmetija 18,03ha. Največji delež zavzemajo travniki in gozd.

Preglednica 36: Anketirane kmetije po skupnem številu glav živine, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

	Število živali	Število GVŽ
Krave molznice	47	47,00
Pitanci	105	63,00
Konji	13	13,00
Ovce	135	20,25
Koze	49	7,35
Prašiči	28	5,32
Perutnina	22	0,09
Skupaj	399	156,01

Na 28 anketiranih kmetijah redijo skupno 399 glav živine, od tega prevladujejo goveji pitanci ter ovce. Krav molznic pa je le za vzorec, saj jih je na vseh anketiranih kmetijah le 47 glav.

Izmed vseh anketiranih kmetij jih 26 ali 93 % kmetuje po principu konvencionalnega oz. klasičnega kmetijstva. Med njimi ni bilo nobene kmetije, ki bi se ukvarjala z ekološkim kmetovanjem, bili sta pa dve, ki kmetujeta na integralen način.

Z nobeno dopolnilno dejavnostjo se ne ukvarja. 24 ali 86 % anketiranih kmetij. Le 4 kmetije se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi, in sicer dve kmetiji s turizmom (turistična kmetija), ena s predelavo kozjega mleka in ena z žganjekuho in predelavo sadja. Kot kažejo podatki večina kmetij nima nobene dopolnilne dejavnosti in prav te bi lahko bile potencialne kmetije za uvedbo socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti.

Preglednica 37: Anketirani po pripravljenosti sodelovati kot poskusna kmetija za raziskovanje možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji, Ilirska Bistrica, 2006/2007.

Pripravljenost	Število	Delež v %
Pripravljeni	5	17,86
Pripravljeni, vendar za plačilo	8	28,57
Niso pripravljeni pod nobenim pogojem	11	39,29
Neodločeni	4	14,29
Vsi	28	100,00

Anketiranim smo zastavili še zadnje vprašanje: ali bi bili pripravljeni sodelovati kot poskusna kmetija pri naši nadaljnji raziskavi. V tovrstni raziskavi bi bilo pripravljeno sodelovati 18 % kmetij, 29 % bi jih to storilo samo pod pogojem, da bi za to dobili ustrezno plačilo. Pri taki raziskavi jih ni pripravljeno sodelovati 39 %, 14 % pa jih je bilo neodločenih.

4.2. INTERVJUJI

4.2.1 Pogovor z vodjo Varstveno društvenega centra Ilirska Bistrica, Sonjo Munih.

Varstveno delovni center deluje v Ilirski Bistrici že 20 let. Najprej so bile le delavnice v okviru Doma starejših občanov, od leta 2002 pa kot enota VDC Koper. Leta 2007 so se preselili v nove prostore, ki so jim omogočili, da so zadihali s polnimi pljuči.

V VDC je 6 redno zaposlenih in pa 1 delavka, ki je zaposlena preko javnih del. Na pomoč pa jim radi priskočijo tudi številni prostovoljci. Center financira izključno Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Povprečna stopnja motnje v duševnem razvoju varovancev, ki obiskujejo VDC, je zmerna motnja.

Varovanci so v centru od 7.do15. ure oziroma okvirno 5-8 ur. V tem času so vključeni v 4 različne delavnice, in sicer:

- v likovno delavnico, kjer izdelujejo najrazličnejše slike, vezenine;
- v lesarsko delavnico, kjer izdelujejo predvsem okvirje za slike;
- v papirniško delavnico v kateri izdelujejo svoj papir in različne papirne darilne programe;
- v keramičarsko delavnico, kjer izdelujejo vaze, mozaike in različno keramično posodo ter okraske.

Imajo tudi svojo šivalnico, v kateri šivajo predvsem pregrinjala za stole, odejice ter stvari po naročilu.

Namen teh delavnic je varovancem omogočiti razvoj lastne ustvarjalnosti ter pridobivanje delovnih navad. Vse izdelke prodajo v lično urejeni prodajalni. Varovanci dobijo za svoje delo nagrado v obliki plačila.

Da varovanci ne bi samo delali, jim nudijo obilico različnih aktivnosti. Imajo svojo dramsko skupino, svoj pevski zbor, velik poudarek je na športnih aktivnostih in kulturi.

Varovance učijo predvsem skrbi zase, kar zajema osebno higieno, obnašanje, oblačenje oziroma vse, kar bi jim pripomoglo k čim lažji vključitvi v okolico.

Slika 1: Varovanci VDC Ilirska Bistrica pri čiščenju hleva na terapevtski kmetiji “Kozjereja Brdca”, maj 2003

Ko smo vodjo centra povprašali o njihovem sodelovanju s kmetijo Brdca, nam je pojasnila, da ne hodijo več na to kmetijo. Sodelovanje so bili, na žalost, primorani zaradi prevelikih stroškov, povezanih s prevozom varovancev, prekiniti. Dodala je še, da so se varovanci zelo radi vključevali in se dobro vživeli v delo na kmetiji. Zelo so se zavzeli za delo in ga radi opravljali. Vedno so odšli domov polni vtisov in zadovoljni z opravili, ki so jih tisti dan postorili na kmetiji.

Ko smo jo povprašali o njenem mnenju glede tovrstne dopolnilne dejavnosti na kmetiji, je povedala, da bi bila to "ena krasna dodatna ponudba za njihove varovance". Ta izkušnja bi jim v življenje prinesla veliko pozitivnega. Poudarila pa je tudi, da v njihovem VDC večina varovancev živi doma na kmetiji in so takšnih opravil že siti. Če bi poskušala najti primerne varovance, bi našla mogoče le tri, ki bi bili nad takšno vrsto aktivnosti res navdušeni.

4.2.2 Pogovor s svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti

V občini Ilirska Bistrica prevladujeta živinoreja in mešana rastlinska proizvodnja. Tudi ponudba dopolnilnih dejavnosti se povečuje. Veliko kmetij se odloča za dopolnilno dejavnost v obliki turistične kmetije ter različne predelave mesnih in sadnih izdelkov.

Povedala je, da je za ponudbo socialnih storitev kot dopolnilno dejavnosti že slišala, vendar je ni nikoli bolje spoznala. Zdi se ji, da je ta dopolnilna dejavnost lahko „krasen“ dodaten vir zaslužka, predvsem za umirajoče kmetije. S tem bi lahko kmetije na novo zaživele.

Meni pa, da kmetje v občini Ilirska Bistrica sploh ne poznajo tovrstne oblike dopolnilne dejavnosti .

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1. RAZPRAVA

Dejavnosti, ki bi ustrezale delu in dinamiki na kmetijah, je veliko. Veliko jih je še neraziskanih. Eno izmed možnih dejavnost smo tudi podrobno raziskali v diplomski nalogi.

Kot vzor v uveljavljanju zasnove večnamenskega kmetijstva bi Sloveniji lahko bila Nizozemska, ki je poskrbela z uvedbo terapevtskih kmetij, ki je pripomogla k povezavi med kmetijstvom in družbo. S tem je omogočila višjo kakovost življenja tako kmečkega prebivalstva kot oseb z motnjo v duševnem razvoju. Takšen pristop bi lahko uvedli tudi v Sloveniji. V diplomski nalogi smo pretehtali stališča kmetov na območju občine Ilirska Bistrica, kjer po načinu kmetovanja prevladujejo živinorejsko in poljedelsko usmerjene kmetije. Kot pri večini slovenskih kmetij tudi za kmete v občini Ilirska Bistrica kmetovanje ni edini vir dohodka. Poleg kmetije je večina kmetov tudi v službi, saj jim kmetijstvo prinaša preizek dohodek.

Uvajanje socialnih storitev za osebe z motnjami v duševnem razvoju na kmetijah bi bila nova oblika dopolnilne dejavnosti na kmetijah in hkrati dodaten vir zaslužka.

Večina anketiranih kmetov možnosti za zaposlitev oseb z motnjo v duševnem razvoju kot obliko dopolnilne dejavnosti ne pozna. Zelo majhen delež anketiranih je izrazil zanimanje in pripravljenost, da se s tem seznanijo. Večina jih je poudarila, da treba takšno vrsto dopolnilne dejavnosti uvajati počasi. Pri tem potrebujeta tako kmet kot oseba z motnjo v duševnem razvoju svoj čas, da se prilagodita. Zato jih je 68 % menilo da je preizkusno obdobje zelo pomembno.

K slabem odzivu na sodelovanje pripomore tudi naša slovenska mentaliteta. Kmetje se ozirajo predvsem na odziv okolice, predvsem sosedov, in se tako bojijo za svoj ugled. Rezultat tega je, da je pripravljenost nudenja oblike celodnevne varstva in varstva z nočitvijo zelo majhna. Ker je odzive ljudi težko presoditi, so bili anketirani mnenja, da sami ne morejo tega predvideti. Najpogostejši odgovor je bil, da bi eni odobraval, drugi pa nasprotovali.

Ugotovili smo, da spol oseb, ki bi jih bili pripravljeni sprejeti na kmetijo, ni ovira, kljub temu pa bi jih večina, ne glede na obliko varstva, sprejela le eno osebo. Kmete smo v pogovoru povprašali tudi o tem, kakšna dela bi se jim zdela primerna za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Največ bi jih vključilo v delo na vrtu, sadovnjaku in pri krmljenju živine.

Skrb za osebe z motnjo v duševnem razvoju bi po mnenju anketiranih prevzela gospodarica. Kot razlog so navedli, da je za takšne osebe potrebna potrpežljivost, ki naj bi je pri ženskah ne primanjkovalo. Najpogostejša starost nosilca-ke, ki bi prevzel tovrstno dejavnostjo, se giblje okoli 43 let.

Želje, da bi takšno obliko dopolnilne dejavnosti spoznali, med kmeti ni bilo opaziti. Še manj pa pripravljenosti po sodelovanju v raziskovalnem projektu kot poskusna kmetija. Tisti, ki so razmišljali o vključitvi v raziskovalni projekt kot poskusna kmetija, bi to storili samo plačilu. Nihče od anketiranih nam ni zaupal naslova svoje kmetije in s tem potrdil željo po sodelovanju kot poskusna kmetija

Že sedaj je obseg ponudbe socialnih storitev majhen. Vsi bi se morali truditi za povečanje obsega tovrstnih socialnih storitev. Znano je, da nas večina razmišlja o tem šele tedaj, ko smo sami ali naši bližnji v takšni situaciji, ko potrebuje takšne ali drugačne oblike socialnega varstva.

V občini Ilirska Bistrica poleg VDC Koper – Enota Ilirska Bistrica ni nobenega drugega ponudnika, ki bi zagotavljal celodnevno varstvo osebam z motnjo v duševnem razvoju. Zato bi bila terapevtska kmetija zelo zaželena.

Najprej bi bilo potrebno ljudi seznaniti z tovrstno obliko socialnega varstva. Veliko ljudi še nikoli ni slišalo, da kaj takega sploh obstaja.

Potrebno bi bilo okrepiti sodelovanje z različnimi strokovnimi kadri, starši ter varovanci samimi. Vsi skupaj s kmetom bi lahko premagali začetne težave ter strah pred novostjo in "drugačnimi" osebami.

Ko bosta premagan negativni odnos in nezaupanje do oseb z motnjo v duševnem razvoju, se lahko lotimo njihovega vključevanja med kmete v občini Ilirska Bistrica. Občina bi lahko na podedovanih kmetijah spodbudila ustanavljanje stanovanjskih skupnosti. Tako bi varovanci dobili stik z naravo, z živalmi ter se naučili opravljanja vsakdanjih opravil. S tem bi bili veliko v stiku z ljudmi in okolico, kar bi pripomoglo k njihovem vključevanju v družbo.

Kako privabiti ljudi k tovrstni dejavnosti je vedno velik problem. Kmetijska svetovalka je za to dejavnost sicer že slišala, vendar ni informacije posredovala naprej do kmetov. V

sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo in pa VDC bi lahko pripravili ustrezno predstavitev, kjer bi se lahko kmetje bolj podrobno seznanili s tovrstno dopolnilno dejavnostjo ter hkrati spoznali osebe z motnjo v duševnem razvoju.

5.2. SKLEPI

Glede na rezultate raziskave, ki smo jo opravili med kmet v občini Ilirska Bistrica, lahko sklepamo, da so možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetij, vendar je pred takšno uvedbo potrebno še nešteto stvari urediti in premisliti.

Za razmere, ki so značilne za kmetijstvo v občini Ilirska Bistrica, bi bilo najbolj smiselno vključevanje opuščenih kmetij oziroma revitalizacija takšnih kmetij. Občina bi lahko kmetije in posestva, ki jih podeduje, ko nekdo nima dedičev in se odloči zapustiti posestvo občini, namenila za preoblikovanje kmetij v bivalne skupnosti. S tem bi ohranili in poselili podeželje.

6 POVZETEK

Poglavitni cilj raziskave je bil ugotoviti pripravljenost kmetov v uvajanje socialno varstvenih storitev na kmetije kot dopolnilne dejavnosti. S svojimi odgovori je sodelovalo 28 kmetov iz občine Ilirska Bistrica. Podatke, pridobljene z anketiranjem, smo obdelali z metodo opisne statistike in jih uredili v preglednicah.

Večina anketiranih kmetov ne pozna možnosti za zaposlitev oseb z motnjo v duševnem razvoju kot oblike dopolnilne dejavnosti. Zelo majhen delež anketiranih je izrazil zanimanje in pripravljenost, da se s tem seznanijo. Večina jih je poudarila, da je treba takšno vrsto dopolnilne dejavnosti uvajati počasi. Pri tem potrebujeta tako kmet kot oseba z motnjo v duševnem razvoju svoj čas, da se prilagodita. Zato jih je 68 % menilo da je preizkusno obdobje zelo pomembno. Pripravljenost nudenja oblike celodnevnega varstva in varstva z nočitvijo je zelo majhna. Ker je odzive ljudi oziroma okolja težko presoditi, so bili anketirani mnenja, da sami situacije ne morejo predvideti. Najpogostejši odgovor je bil, da bi nekateri ljudje odobraval, drugi pa nasprotovali.

Ugotovili so, da spol oseb, ki bi jih bili pripravljeni sprejeti na kmetijo, ni ovira, kljub temu pa bi jih večina, ne glede na obliko varstva, sprejela le eno osebo. Kmete so v pogovoru povprašali tudi o tem, kakšna dela bi se jim zdela primerna za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Največ bi jih vključilo v delo na vrtu, sadovnjaku in pri krmljenju živine.

Skrb za osebe z motnjo v duševnem razvoju bi prevzela gospodarica. Kot razlog so navedli, da je za takšne osebe potrebna potrpežljivost, ki naj bi je pri ženskah ne primanjkovalo. Najpogostejša starost nosilca-ke, ki bi prevzel tovrstno dejavnost, se giblje okoli 43 let.

Glede na rezultate raziskave, ki smo jo opravili med kmeti v občini Ilirska Bistrica, lahko sklepamo, da so možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji, vendar je pred takšno uvedbo potrebno še veliko stvari urediti in premisliti.

Za razmere, ki so značilne za kmetijstvo v občini Ilirska Bistrica, bi bilo najbolj smiselno vključevanje opuščenih kmetij oziroma revitalizacija takšnih kmetij. Občina bi lahko kmetije in posestva, ki jih podeduje, ko nekdo nima dedičev in se odloči zapustiti posestvo občini, namenila za preoblikovanje kmetij v bivalne skupnosti. S tem bi ohranili in poselili podeželje.

7 VIRI

- Lukan A. 2007. Mnenja kmetov o socialnih storitvah kot dopolnilni dejavnosti na kmetijah na območju občine Idrija. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 21 str.
- Murekar K. 2007. Vključevanje kmetij z območja občine Ljutomer v sistem socialnega varstva oseb s posebnimi potrebami. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 30 str.
- Razvojni program podeželja občin Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna. 2005.
<http://rpp.ilirskabistrica.si/> (3. julij 2008)
- Schilden M., Vink A. 2000. Labour organisation in Dutch therapy agriculture. V: Proceedings of XIVth International symposium on horticultural economics Ogier J. P. (ur.).(Acta Horticulturae, 536): 447-453
- Vadnal K. 2005. Preiskovalna raziskava pripravljenosti kmetov za izvajanje socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Acta Agriculturae Slovenica, 85, 2: 239-251
- Vadnal K. 2008. Zeleni programi socialnega varstva kot sestavina politike enakih možnosti. Socialno delo, 47, 3-6: 187-193
- SURS. 2007. Statistični letopis 2007.
http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp (15. julij 2008)

ZAHVALA

Mentorici prof. Katji Vadnal za pomoč in usmerjanje pri izdelavi diplomske naloge.

Vsem , ki so sodelovali pri anketi in intervjujih.

Najbolj pa si zahvalo zaslužijo moji najbližji, starši, sestra in teta, najbolj pa moj mož in sin. V vsem tem času niso nikoli obupali nad mano in so me priganjali, da sem končno prišla do glavnega rezultata. HVALA VAM!

PRILOGA

Vprašalnik za kmetije, 2003

Na vprašanja odgovarjate tako, da obkrožite številko ali pa v ustrezno polje vpišete X pri enem ali več odgovorih, ki se vam zdi oziroma zdijo najprimernejši.

1. Ali bi bili pripravljene medse sprejeti oziroma vključiti v življenje in delo na vaši kmetiji osebo z motnjo v duševnem razvoju? Ustrezen odgovor označite z znakom X.

1. da
2. da, po posebnimi pogoji
3. ne
4. ne, pod nobenim pogojem
5. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

Če želite, lahko vaš odgovor obrazložite opisno. S tem bi nam zelo pomagali.

2. V kolikor bi bili pripravljene medse sprejeti oziroma vključiti v življenje in delo na vaši kmetiji osebo z motnjo v duševnem razvoju, ali bi bila pri vaši odločitvi stopnja motnje osebe (osnovne značilnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju in njihove zmožnosti za opravljanje kmetijskih opravil so opisane v pismu):

1. pomembna
2. nepomembna
3. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

Če želite, lahko vaš odgovor obrazložite opisno. S tem bi nam zelo pomagali.

3. Vključevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji se izvaja v več oblikah. Ocenite primernost spodaj navedenih oblik z vidika vaše kmetije. Ustrezne odgovore označite z znakom X.

	Primerna	Neprimerna	Neodločen
1. občasno preživljanje prostega časa			
2. dnevno varstvo			
3. redna zaposlitev pod posebnimi pogoji			
4. celodnevna oskrba			

4. Katera od oblik vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji bi bila po vašem mnenju najbolj zanimiva za kmete v Sloveniji?

1. občasno preživljanje prostega časa
2. dnevno varstvo
3. redna zaposlitev pod posebnimi pogoji
4. celodnevna oskrba
5. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

5. Možnost, da bi se vaše gospodinjstvo osebi z motnjo v duševnem razvoju omogočilo občasno preživljanje prostega časa in si tako zagotovilo dodaten vir dohodka, je:

1. velika
2. srednja
3. majhna
4. ni nobene možnosti
5. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

6. Možnost, da bi se vaše gospodinjstvo osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo dnevno varstvo in si tako zagotovilo dodaten vir dohodka, je:

1. velika
2. srednja
3. majhna
4. ni nobene možnosti
5. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

7. Možnost, da bi se vaše gospodinjstvo osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo redno zaposlitev pod posebnimi pogoji in si tako zagotovilo dodaten vir dohodka, je:

1. velika
2. srednja
3. majhna
4. ni nobene možnosti
5. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

8. Možnost, da bi se vaše gospodinjstvo osebi z motnjo v duševnem razvoju zagotovilo celodnevno oskrbo in si tako zagotovilo dodaten vir dohodka, je:

1. velika
2. srednja
3. majhna
4. ni nobene možnosti
5. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

9. Kdo bi v vašem gospodinjstvu najverjetneje prevzel odgovornost za takšno osebo?

1. gospodar/mož
2. gospodarica/žena
3. sin/zet
4. hči/snaha
5. kdo drug: _____

10. Letnica rojstva najbolj verjetne odgovorne osebe: _____

11. Katero šolo je končala najbolj verjetna odgovorna oseba?

1. manj kot osemletno osnovno šolo
2. osemletno šolo
3. dve ali tri letno poklicno šolo, kakšno: _____
4. štiriletno srednjo šolo, kakšno: _____
5. višjo šolo visoko šolo, kakšno: _____

12. Ali se bi bili posamezni člani pripravljene vključiti v izobraževanje za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju?

1. ne
2. da
3. ne vem, o tem nisem razmišljal-a

13. Na Nizozemskem, kjer imajo že veliko izkušenj z zaposlovanjem oziroma s skrbjo za osebe z motnjo v duševnem razvoju, se je kot oblika usposabljanja najbolj obneslo uvodno predavanje, nato pa teoretično in praktično usposabljanje na lastni kmetiji. Ali bi se bili pripravljene vključiti v takšno usposabljanje?

1. da
2. ne vem
3. ne, bolj primerno se mi zdi usposabljanje (opišite kakšno):

14. Kdo naj bi bil, po vašem mnenju, izvajalec izobraževanja kmetic in kmetov za potrebe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju? Ustrezne odgovore označite z znakom X.

	Primeren	Neprimeren	Neodločen
1. usposabljanje naj poteka v okviru kmetijske svetovalne službe			
2. usposabljanje naj poteka v okviru varstveno delovnih centrov za osebe z motnjo			
3. usposabljanje naj poteka v okviru šol s prilagojenim programom za osebe z motnjo			
4. usposabljanje naj poteka v okviru srednjih kmetijskih šol			
5. usposabljanje naj poteka v okviru zavodov za zaposlovanje			
6. usposabljanje naj organizira Zveza društev za pomoč duševno prizadetim <i>Sožitje</i> -Slovenija			
7. drugo, kdo:			

15. Koliko oseb z motnjo v duševnem razvoju bi bili na vaši kmetiji pripravljene za dodatni dohodek vključiti v:

	Vpišite število oseb
1. občasno preživljanje prostega časa	
2. dnevno varstvo	
3. redna zaposlitev pod posebnimi pogoji	
4. celodnevna oskrba	
5. ne vem, neodločen (odgovor označite z x)	

16. Ali bi v življenje in delo na kmetiji raje vključili:

1. moške
2. ženske
3. moške in ženske hkrati
4. vseeno
5. ne vem, neodločen-a

17. Ali bi v življenje in delo na kmetiji raje vključili:

1. osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju
2. osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju
3. osebe z težjo in težko motnjo v duševnem razvoju
4. stopnja motnje osebe se mi ne zdi pomembna
5. ne vem, neodločen-a

18. Ali bi bili osebi z motnjo v duševnem razvoju, ki bi na vaši kmetiji delala pod posebnimi pogoji pripravljene nuditi tudi stanovanje za čas zaposlitve?

1. ne
2. da, vendar samo ob delavnikih
3. da, tudi za konec tedna in za praznike
4. ne vem, neodločen-a

19. Ali bi bili osebi z motnjo v duševnem razvoju, ki bi na vaši kmetiji delala pod posebnimi pogoji pripravljene nuditi tudi prevoz na delo in z dela za čas zaposlitve?

1. ne
2. da
3. ne vem, neodločen-a

20. Za kolikšno mesečno denarno plačilo bi bili pripravljene osebam z motnjo v duševnem razvoju ponuditi možnost:

	SIT/oseba
1. občasnega preživljanja prostega časa	
2. dnevnega varstva	
3. redne zaposlitve pod posebnimi pogoji	
4. celodnevne oskrbe	
5. ne vem, neodločen (odgovor označite z x)	

21. Ta dopolnilna dejavnost bo morala biti urejena s posebno pogodbo med kmetom in staršem/skrbnikom osebe z motnjo v duševnem razvoju oziroma in Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve. Za koliko časa bi bili pripravljene skleniti pogodbo?

1. za 6 mesecev
2. za 1 leto
3. za več let, koliko: _____
4. za nedoločen čas
5. ne vem, neodločen-a

22. Ali menite, da bi pred sklenitvijo pogodbe s konkretno osebo oziroma osebami, potrebovali krajše preizkusno odboje?

1. ne
2. da, koliko časa bi morale trajati: _____
3. ne vem, neodločen-a

23. Kateri so po vašem mnenju glavni razlogi za to, da zaposlovanje duševno prizadetih oseb kot dopolnilne dejavnosti pri nas še ni? (Možnih je več odgovorov).

1. prevelika odgovornost
2. potrebno je preveč dodatnih znanj
3. kmetje te možnosti ne poznajo
4. starši oseb z motnjo v duševnem razvoju temu niso naklonjeni
5. sistem financiranja socialnega varstva oseb z motnjo v duševnem razvoju te dejavnosti ne omogoča, ker gre denar neposredno zavodom
6. zakon o kmetijstvu te dejavnosti ne dovoljuje
7. pomanjkljiva zakonska ureditev na področju dopolnilnih dejavnosti v celoti
8. za duševno prizadete je najbolje, če so v posebnih zavodih
9. nihče se tega ni spomnil
10. drugo, kaj:

24. Kako bi se po vašem mnenju odzvali sosede oziroma sovaščani, če bi se vi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju?

1. večina bi odobravalala
2. nekateri bi odobravalali, drugi bi nasprotovali
3. večina bi nasprotovalala
4. ne vem, ne morem oceniti

25. Kako pomembne so po vaši presoji naslednje oblike pomoči pri vključevanju osebe z motnjo v duševnem razvoju v življenje in delo na kmetiji?

	Nepomembno	Pomembno	Ne vem, neodločen
1. kmetijsko svetovanje – prilagajanje del in opravil			
2. defektološko svetovanje – za delo z duševno prizadeto osebo			
3. telefon za klic v sili			
4. sodelovanje staršev kot prostovoljcev			
5. sodelovanje drugih prostovoljcev			
6. sodelovanje zaposlenih pri javnih delih			
7. drugo, kaj:			

27. Ali bi bilo potrebno osebe z motnjo v duševnem pred zaposlitvijo na kmetiji pod posebnimi pogoji usposobiti za kmetijska dela?

1. da
2. ne
3. ne vem, neodločen

28. Koliko članov živi v vašem gospodinjstvu?

Število: _____

29. Katere vire dohodkov ima vaše gospodinjstvo?

1. brez dohodka
2. kmetijstvo/gozdarstvo
3. kmetijstvo in pokojnina
4. kmetija in zaposlitev ali pokojnina
5. drugo, kateri: _____

30. Kako ocenjujete gmotni položaj svoje družine?

1. zadovoljiv
2. nezadovoljiv

31. Ali imate v družini/gospodinjstvu osebo z motnjo v duševnem razvoju?

1. ne
2. da

32. Ali ta oseba:

1. hodi v vrtec ali šolo, OVI (mladoletni otroci)
2. živi in dela doma
3. živi doma in je vključena v VDC
4. živi v zavodu
5. živi v bivalni oziroma stanovanjski skupnosti
6. drugje, kje: _____

33. Koliko zemljišč uporabljate za svoje kmetovanje?

1. skupaj _____ hektarjev
2. vrt _____ hektarjev
3. njiva _____ hektarjev
4. sadovnjak _____ hektarjev
5. vinograd _____ hektarjev
6. travnik _____ hektarjev
7. pašnik _____ hektarjev
8. gozd _____ hektarjev

34. Koliko glav živine imate:

	Število živali
1. krave molznice	_____
2. pitanci	_____
3. konji	_____
4. ovce	_____
5. koze	_____
6. prašiči	_____
7. perutnina	_____
8. drugo, kaj:	_____

35. Na kakšen način/ načine kmetujete?

1. pretežno konvencionalno
2. pretežno ekološko:
3. drugo, kako: _____

36. Ali se na kmetiji ukvarjate še s kakšno drugo dopolnilno dejavnostjo?

1. ne
2. da, s katero: _____

37. Ali bi se bili pripravljene kot poskusna kmetija vključiti v raziskovanje možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji?

1. da
2. da, pod pogojem, da bi za to bil ustrezno plačilo, koliko na mesec: _____ SIT/mesec
3. ne, pod nobenim pogojem
4. ne vem, neodločen-a

Če ste odgovorili na predhodno vprašanje z da, ali nam lahko zaupate vaš naslov:

Ime in priimek: _____
Naslov: _____ Kraj _____ Poštna številka _____
Telefon: _____

Za konec vas prosimo, da zapišete tudi svoja opažanja, pripombe in nasvete, ki bodo za naše nadaljnje delo zelo dragoceni. Hvala za sodelovanje.